

Sygn. akt III AUa 623/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.)
Sędziowie:	SSA Romana Mrotek SSA Anna Polak
Protokolant:	St. sekr. sąd. Elżbieta Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 21 czerwca 2018 r. w Szczecinie

sprawy D. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o zwolnienie z odpowiedzialności za długi byłego męża i wyrażenie zgody na wykreślenie hipotek przymusowych na skutek apelacji ubezpieczonej

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 26 kwietnia 2017 r. sygn. akt VI U 1348/16

1. prostuje w wyroku Sądu I instancji przedmiot zaskarżenia przez wpisanie: „o zwolnienie z odpowiedzialności za długi byłego męża i wyrażenie zgody na wykreślenie hipotek przymusowych”, w miejsce dotychczasowego zapisu,
2. uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu i przekazuje sprawę Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. celem rozpoznania.

SSA Romana Mrotek SSA Jolanta Hawryszko SSA Anna Polak

Sygn. akt III AUa 623/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 30 grudnia 2015 r., nr (...), po rozpatrzeniu wniosku z 10 grudnia 2015 r. o umorzenie należności na koncie płatnika R. S., odmówił D. S. wszczęcia postępowania wskazując, że nie jest osoba uprawnioną do wystąpienia z takim wnioskiem.

W odwołaniu od powyższej decyzji D. S. wniosła o jej uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 26 kwietnia 2017 r. oddalił odwołanie (pkt I) oraz zasądził od D. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z 8 września 2014 r., nr (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustalił R. S. według stanu na dzień 27 czerwca 2013 r., że umorzeniu będą podlegały:

- należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za okres od marca do kwietnia 1999 r., od czerwca do września 1999 r., od stycznia do grudnia 2000 r., luty 2001, kwiecień 2001 r., listopad 2001 r., marzec 2002 r., od maja 2002 r. do kwietnia 2003 r., od sierpnia 2003 r. do marca 2004 r., lipiec 2004 r., od października 2004 r. do sierpnia 2005 r. w łącznej kwocie 49.699,54 zł, w tym z tytułu składek w kwocie 49.947,94 zł, odsetek w kwocie 29.338,00 zł, oraz kosztów upomnienia w kwocie 413,60 zł,

- należności na ubezpieczenie zdrowotne za styczeń 2000 r., listopad 2001 r., marzec 2002 r., od maja 2002 r. do kwietnia 2003 r., od sierpnia 2003 r. do marca 2004 r., lipiec 2004 r., od października 2004 r. do sierpnia 2005 r. w łącznej kwocie 9.826,08 zł, w tym z tytułu składek w kwocie 4.328,88 zł, odsetek w kwocie 5.198,00 zł, oraz kosztów upomnienia 299,00 zł,

- należności na Fundusz Pracy za wrzesień 1999 r., od stycznia 2000 r. do marca 2000 r., od czerwca 2000 r. do grudnia 2000 r., luty 2001 r., kwiecień 2001 r., marzec 2002 r., od maja 2002 r. do kwietnia 2003 r., od sierpnia 2003 r. do marca 2004 r., lipiec 2004 r., od października 2004 r. do sierpnia 2005 r. w łącznej kwocie 3.765,73 zł w tym z tytułu składek w kwocie 1.399,33 zł, odsetek w kwocie 1.988,00 zł, kosztów upomnienia w kwocie 378,40 zł.

W punkcie II decyzji wskazano, że warunkiem umorzenia ww. należności jest spłata należności niepodlegających umorzeniu. Należności z tytułu składek za okres od 1 stycznia 1999 r. nieobjęte postępowaniem o umorzenie należy uregulować w terminie 12 miesięcy od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji wraz z odsetkami naliczonymi do dnia zapłaty łącznie. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że decyzja

o umorzeniu zostanie wydana po spełnieniu bądź niespełnieniu przez ubezpieczoną warunków wskazanych w niniejszej decyzji, tj. spłaty zadłużenia lub bezskutecznego upływu określonego terminu. Warunkiem umorzenia należności w myśl art. 1 ust. 10 ustawy abolicyjnej jest nieposiadanie na dzień wydania decyzji o umorzeniu, niepodlegających umorzeniu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych za okres od 1 stycznia 1999 r., do opłacenia których zobowiązana jest osoba prowadząca działalność lub płatnik składek oraz należnych od tych składek odsetek za zwłokę, opłat prolongacyjnych, kosztów upomnienia, opłat dodatkowych, a także kosztów egzekucyjnych naliczonych przez dyrektora oddziału ZUS, naczelnika urzędu skarbowego lub komornika sądowego.

D. S. wnioskiem z 10 grudnia 2015 r. zwróciła się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o umorzenie nieopłaconych należności objętych tytułami wykonawczymi (...) z 3 lutego 2000 r. i (...) z 16 marca 2001 r., a także decyzją indywidualną nr (...) z 3 czerwca 2005 r., a dotyczące zobowiązań byłego męża R. S. oraz odstąpienia od ustanowionego na ich podstawie zabezpieczenia hipotecznego na nieruchomości opisanej w księdze wieczystej nr Kw (...), której właścicielem jest aktualnie wnioskodawczyni. D. S. po orzecznym rozwodzie nie pozostaje w ustroju wspólności majątkowej z zobowiązanym R. S.. Wnioskodawczyni w dacie złożenia wniosku jest samoistnym właścicielem nieruchomości opisanej w księdze wieczystej (...), na której Zakład Ubezpieczeń Społecznych w okresie trwania ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej dokonał zabezpieczenia spłaty nieopłaconych należności zobowiązanego małżonka R. S. poprzez wpis hipotek przymusowych kaucyjnych.

Wobec D. S. nie została wydana decyzja o odpowiedzialności za opłacenie składek R. S. w rozumieniu art. 110 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2015 r., poz. 613 ze zm.).

Sąd pierwszej instancji, wskazując na treść art. 1 ust. 1, art. 2 ust. 1 ustawy z 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. 2012 poz. 1551), art. 31 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.) oraz art. 111 § 1 i 3, art. 114 § 1, § 2 pkt 1 i § 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2012 r., 749 ze zm.) uznał, że odwołanie D. S. jest nieuzasadnione i jako takie podlegało oddaleniu.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w świetle przytoczonych regulacji brak jest przesłanek do przyjęcia, iż pomiędzy wnioskodawczynią a jej byłym mężem R. S. zachodziły przedstawione sytuacje, które obligowałyby organ rentowy do wydania decyzji w przedmiocie odpowiedzialności wnioskodawczynie za zaległości figurujące na koncie płatnika R. S.. D. S. w dacie złożenia wniosku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych była samoistnym właścicielem nieruchomości opisaney w księdze wieczystej (...), na której Zakład Ubezpieczeń Społecznych w okresie trwania małżeństwa ubezpieczonej z R. S. dokonał zabezpieczenia spłaty nieopłaconych należności R. S. poprzez wpis hipotek przymusowych kaucyjnych. Nie oznacza to jednak, iż D. S. jest osobą zobowiązaną do opłacenia należności dłużnika ZUS R. S. z tytułu składek. Wnioskodawczynie nie jest bowiem płatnikiem składek, u którego powstał obowiązek zapłaty należności z tytułu składek zabezpieczonych przedmiotowym wpisem, nie jest również następcą prawnym ani osobą trzecią odpowiedzialną w tym zakresie. Wobec D. S. jako rozwiedzionego małżonka – osoby trzeciej nie wydano decyzji o odpowiedzialności, o której mowa w art. 110 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa. Jak słusznie podkreślał organ rentowy, aktualnie odpowiedzialność wnioskodawczynie ma charakter wyłącznie cywilny, wynikający z dokonanego zabezpieczenia rzeczowego w wyniku ustanowienia hipotek przymusowych zabezpieczających opłacenie przez R. S. należności

z tytułu składek na nieruchomości stanowiącej wówczas współwłasność majątkową małżonków, a obecnie samoistną D. S.. Dla takich osób przedmiotowa ustawa nie przewiduje jednak prawa do wystąpienia z wnioskiem o umorzenie należności z tytułu składek. Sąd orzekający podkreślił, że ustawa abolicyjna z 9 listopada 2012 r. to specyficzny akt prawny, skierowany do zamkniętego katalogu podmiotów i obejmujący określony przedmiotowo i czasowo rodzaj należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek. Zamiarem ustawodawcy było umorzenie zaległości składkowych należnych za osoby prowadzące pozarolniczą działalność, które w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r. podlegały obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu, z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności i nie opłaciły należnych z tego tytułu składek.

Apelację od wyroku złożyła ubezpieczona, stawiając zarzuty: - wadliwej interpretacji art. 2 ust. 1 w zw. z art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność wobec nieuwzględnienia, że dłużnicy rzeczowi, w szczególności ci, których majątek nieruchomy został obciążony hipoteką przymusową w związku z łączącą ich z dłużnikami małżeńską wspólnością ustawową, w istocie rzeczy ponoszą odpowiedzialność za cudzy dług, co z kolei uzasadnia zastosowanie w stosunku do nich dyspozycji art. 2 ust. 3 powołanej ustawy w drodze wydania decyzji o umorzeniu należności podlegających umorzeniu w trybie ww. ustawy z jednoczesnym ustaleniem odpowiedzialności takiego dłużnika za składki podlegające umorzeniu,

- reprezentowanej wąskiej interpretacji, która nie pozostaje w zgodzie z zasadami współżycia społecznego, gdyż prowadzi do dodatkowego obciążenia byłego małżonka

i jednocześnie dłużnika rzeczowego odpowiedzialnością za dalsze nieopłacone składki płatnika, a więc za sytuację, na którą w żaden sposób były małżonek nie miał i nie ma wpływu, natomiast, aby uwolnić nieruchomość od hipoteki przymusowej musiałby dokonać zapłaty na rzecz ZUS kwoty objętej hipoteką, podczas gdy inne podmioty odpowiedzialne za dług płatnika składek mogą skorzystać z dobrodziejstwa ustawy abolicyjnej,

- orzekania w stosunku do decyzji, która została wydana przez działającego

z upoważnienia Prezesa ZUS Dyrektora Oddziału, co w świetle orzeczenia Sądu Okręgowego, Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 10 marca 2017 r., sygn. akt IV U 987/16 (wprawdzie nieprawomocnego, jak podaje

Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych) wskazuje, że jest ona wydana przez osobę nieuprawnioną z uwagi na wady w procedurze kompetencyjnej wydania decyzji, co z kolei podlega sądowej kontroli decyzji ZUS,

- zasądzenia kosztów procesu na rzecz odwołującej się niezgodnie z przepisami, gdyż rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych w § 9 ust. 2 określa wyłącznie stawki minimalne dla spraw o świadczenia pieniężne

z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, a sprawa będąca przedmiotem postępowania do takich nie należy.

Wskazując na powyższe, apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz uchylenie decyzji ZUS poprzedzającej wyrok i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, ewentualnie, zmianę wyroku poprzez ustalenie, że należności ZUS objęte hipoteką przymusową ustanowioną na nieruchomości odwołującej się podlegają umorzeniu w oparciu o przepisy ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność w stosunku do odwołującej się oraz uchylenie pkt II wyroku.

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest zasadna w stopniu uzasadniającym uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji oraz przekazanie sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Na wstępie wskazać należy zasadę, że sąd drugiej instancji, jeśli nie oddała apelacji, zmienia zaskarżony wyrok i orzeka co do istoty sprawy (art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c.). Uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania może więc nastąpić tylko wyjątkowo, gdy stwierdzono nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 k.p.c.) lub w razie nierozpoznania przez sąd I instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2012 r., II UZ 58/12, OSNP 2014, nr 1, poz. 14). W tym drugim wypadku, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, dopuszczalne jest nie tylko uchylenie wyroku sądu I instancji, ale także zaskarżonej odwołaniem decyzji i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu, o czym stanowi art. 477^{14a} k.p.c. Przepis ten ma zatem zastosowanie wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania i przeprowadzeniu prawidłowego postępowania przed tym organem, uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 października 2016 r., I UZ 22/16, Legalis nr 1537373, z 26 września 2017 r., II UZ 51/17, Legalis nr 1696675).

Podkreślić należy, że organy orzecznicze w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zobowiązane są do szczególnej staranności przy ocenie sedna sporu. Uwaga ta dotyczy w szczególności organu rentowego, który powinien zweryfikować pismo wszczynające postępowanie i dołączone do niego dokumenty tak, aby odzwierciedlić jego prawdziwy sens i rozstrzygnąć o istocie sprawy. Wniosek ubezpieczonego oraz powołane w nim okoliczności i nowe dowody powinny zatem znajdować odzwierciedlenie w decyzji oraz jej uzasadnieniu. Skoro przepis art. 477^{14a} k.p.c. upoważnia także do uchylenia decyzji organu rentowego, to zakłada, że również na etapie postępowania administracyjnego może dojść do nierozpoznania istoty sprawy (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 28 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa 999/16, Legalis nr 1743591). Zaznaczyć należy, iż w przypadku postępowania organu rentowego do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy decyzja organu nie rozstrzyga o wniosku osoby ubezpieczonej bądź też rozstrzyga, ale w niepełnym zakresie lub w też w sytuacji, gdy wydana z urzędu decyzja jest przedwczesna w zakresie rozstrzyganej w niej materii (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 5 lutego 2016 r., III AUa 1208/14, Legalis nr 1428349).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, Sąd Apelacyjny uznał, mając na uwadze dotychczasowy przebieg postępowania w sprawie, iż decyzja organu rentowego z 30 grudnia 2015 r. jest wadliwa w stopniu uniemożliwiającym jej naprawienie

w postępowaniu sądowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 listopada 2014 r., III UZ 12/14, LEX nr 1628950), dlatego też koniecznym jest zastosowanie art. 477^{14a} k.p.c. Sąd Apelacyjny w pełni przy tym podziela ugruntowane stanowisko judykatury, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania, a sąd ubezpieczeń społecznych może i powinien dostrzegać jedynie te wady formalne decyzji, które ją dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2009 r., I UK 132/09, Legalis nr 491969).

W ocenie Sądu Apelacyjnego zaskarżona decyzja organu rentowego z 30 grudnia 2015 r. błędnie określa żądanie odwołującej się D. S., tj. zawiera nieprawidłową kwalifikację przedmiotu sprawy, co w konsekwencji prowadzi do wniosku, że

w postępowaniu administracyjnym prowadzonym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w rzeczywistości doszło do nierozpoznania istoty sprawy.

Analizując przebieg postępowania przed organem rentowym, w pierwszej kolejności przypomnieć należy, że wnioskiem z 10 grudnia 2015 r. D. S. zwróciła się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o umorzenie nieopłaconych należności objętych tytułami wykonawczymi (...) z 3 lutego 2000 r. i (...) z 16 marca 2001 r., a także decyzją indywidualną nr (...) z 3 czerwca 2005 r., dotyczącymi zobowiązań jej byłego męża, R. S., oraz o odstąpienie od ustanowionego na ich podstawie zabezpieczenia hipotecznego na nieruchomości opisanej w księdze wieczystej nr Kw (...), której właścicielem jest aktualnie wnioskodawczyni. Decyzją z 30 grudnia 2015 r., nr (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., po rozpatrzeniu wniosku z 10 grudnia 2015 r. o umorzenie należności na koncie płatnika R. S., odmówił D. S. wszczęcia postępowania wskazując, że nie jest uprawniona do wystąpienia z takim wnioskiem. Organ rentowy wskazał, iż z wnioskiem o umorzenie w oparciu o ustawę może wystąpić wyłącznie ubezpieczony płatnik w niej wskazany, a także spadkobierca bądź osoba trzecia w zakresie zobowiązań określonych wydaną wobec tych osób decyzją indywidualną. Nie może natomiast z takim wnioskiem wystąpić małżonek osoby zobowiązanej bądź były małżonek zobowiązanego, wobec którego, jako osoby trzeciej, nie wydano decyzji o zakresie odpowiedzialności, a także dłużnik hipoteczny, którego nieruchomość obciążona jest dokonaniem zabezpieczeniem tytułem spłaty nieopłaconych należności z tytułu składek.

Zauważyć należy, że D. S. co prawda swoje żądanie określiła również jako wniosek o objęcie działaniem ustawy abolicyjnej, to jednak z treści wszystkich sporządzonych przez nią pism – w tym z treści wniosku z 10 grudnia 2015 r. – wynika, iż rzeczywistą wolą strony było przede wszystkim złożenie wniosku o zwolnienie jej z odpowiedzialności za dług byłego męża R. S. przez cofnięcie zabezpieczenia dokonanego na nieruchomości, stanowiącej obecnie wyłączną własność ubezpieczonej, oraz wyrażenie zgody na wykreślenie hipotek przymusowych wpisanych na ww. nieruchomości tytułem zabezpieczenia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, organ rentowy kwalifikując wniosek ubezpieczonej z 10 grudnia 2015 r. jako wniosek o umorzenie należności byłego męża na podstawie ustawy abolicyjnej a następnie, określając przedmiot zaskarżonej decyzji z 30 grudnia 2015 r. jako dotyczący umorzenia należności na podstawie wskazanej ustawy, doprowadził do nierozpoznania istoty sprawy. Z treści pism ubezpieczonej wynikało bowiem jednoznacznie, że postępowanie administracyjne przed organem rentowym winno dotyczyć wniosku o cofnięcie zabezpieczenia dokonanego na nieruchomości. W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie znając specyfiki przedmiotowej regulacji, ubezpieczona mogła uznać, że ustawa abolicyjna może stanowić podstawę jej zwolnienia z odpowiedzialności za długi byłego męża. W tej sytuacji Zakład Ubezpieczeń Społecznych, znając przepisy ustawy abolicyjnej, zakres jej zastosowania oraz mając świadomość co do braku możliwości wydania na tej podstawie decyzji w stosunku do ubezpieczonej, winien prawidłowo określić żądanie ubezpieczonej i w tym kierunku prowadzić dalsze postępowanie w sprawie.

W tym miejscu przypomnieć należy również, że wobec D. S. nie została wydana decyzja o odpowiedzialności za opłacenie składek R. S. w rozumieniu art. 110 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 800; dalej jako „o.p.”). Na marginesie zauważyć należy, że w toku postępowania organ rentowy w treści pism

procesowych wskazywał, iż wobec ubezpieczonej nie wydano decyzji o odpowiedzialności na podstawie art. 110 o.p., jednak w żaden sposób nie wyjaśnił powodów dlaczego tego nie dokonał. Zgodnie z treścią wskazanego przepisu rozwiedziony małżonek podatnika odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z byłym małżonkiem za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej, jednakże tylko do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym (na mocy art. 31 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych – t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1778; dalej jako „ustawa systemowa”, wskazany przepis Ordynacji podatkowej stosuje się odpowiednio do należności z tytułu składek).

Mając na uwadze powyższe, stwierdzić należy, że po ustaniu związku małżeńskiego w następstwie rozwodu czy unieważnienia oraz w przypadku separacji odpowiedzialność małżonka podatnika (płatnika składek) określa art. 110 o.p. (zob. R. Dowgier, Komentarz aktualizowany do art. 110 ustawy – Ordynacja podatkowa, Lex nr 10725). Co istotne, uznanie rozwiedzionego małżonka za odpowiedzialnego na podstawie art. 110 § 1 o.p. za zaległości składkowego płatnika i wydanie w tym zakresie decyzji umożliwia mu następnie wystąpienie z wnioskiem o umorzenie należności na podstawie przepisów ustawy abolicyjnej. W związku z powyższym, przy ponownym rozpoznaniu, sprawy organ rentowy winien także rozważyć możliwość wydania decyzji o odpowiedzialności za zobowiązania składkowe byłego męża wobec ubezpieczonej D. S., która choć obecnie nie pozostaje w związku małżeńskim z R. S., to jednak pozostawała żoną płatnika w okresie, w którym powstały zaległości składkowe.

Odpowiedzialność rozwiedzionego małżonka, o której mowa w art. 110 § 1 o.p., ma charakter osobisty i dotyczy całego majątku, jednakże ustawodawca zastrzegł, że kwota, do której rozwiedziony małżonek ponosi odpowiedzialność jako osoba trzecia, ograniczona jest do przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Prowadzi to więc do konieczności – w sytuacji przyjęcia przez organ rentowy odpowiedzialności odwołującej się na podstawie art. 110 o.p. – przeprowadzenia postępowania dowodowego w tym zakresie i ustalenia składu i wartości majątku wspólnego i wartości udziału przypadającego D. S.. Jeżeli organ nie będzie dysponował dokumentami o podziale majątku małżonków w postaci umowy czy wyroku sądowego, to musi czynić w tym zakresie własne ustalenia. Komentowany przepis nie stawia warunku, aby był małżonek udział w majątku wspólnym faktycznie otrzymał (zob. Rafał Dowgier Komentarz do art. 110 o.p.).

Konkludując, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. przekazał sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, wskazując przy tym, iż przy ponownym rozpoznaniu sprawy koniecznym jest wydanie decyzji spełniającej odpowiednie wymogi pod względem formalnym i merytorycznym w stosunku do odwołującej się D. S.. Przeprowadzenie postępowania przy uwzględnieniu powyższych uwag, jego ocena, a następnie wyniki będą mogły stanowić podstawę do prawidłowego merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy, a wydana decyzja, podlegać będzie kontroli sądowej – w sytuacji jej zaskarżenia.

Na marginesie Sąd Apelacyjny wskazuje, iż ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości nie wyklucza przedawnienia zobowiązania zabezpieczonego hipoteką, co oznacza, że termin przedawnienia należności składowych biegnie na zasadach ogólnych. Pogląd taki znajduje aprobatę zarówno w orzecznictwie sądów administracyjnych, jak i sądów powszechnych oraz jest podzielony przez Sąd Apelacyjny rozpatrujący przedmiotową sprawę (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 29 września 2015 r., III AUa 2392/13, Lex nr 1927482, wyrok WSA w Łodzi z 17 grudnia 2013 r., I SA/Łd 496/13, Lex nr 1406456; wyrok WSA we Wrocławiu z 30 maja 2014 r., I SA/Wr 524/14, Lex nr 1481257; wyrok NSA z 17 kwietnia 2014 r., (...), Lex nr 1481436). Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem, jednakże po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia. W judykaturze zgodnie przyjmuje się, iż wykładnia art. 24 ust. 5 powinna zostać dokonana przez pryzmat zawartych w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 8 października 2013 r., sygn. akt SK 40/12 (Dz.U. z 2013r., poz. 1313) zastrzeżeń konstytucyjnych dotyczących art. 70 § 6 o.p., w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2002 r. Trybunał Konstytucyjny stwierdził,

że art. 70 § 6 o.p., w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 31 grudnia 2002 r. jest niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. W uzasadnieniu wyroku wskazano, że art. 70 § 6 o.p., w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1998 r. do dnia 31 grudnia 2002 r., stanowił: „nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką, jednakże po upływie terminu przedawnienia zaległość podatkowa może być egzekwowana tylko z przedmiotu hipoteki”. Obecnie (tj. po zmianach dokonanych przez art. 1 pkt 58 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o zmianie ustawy – Ordynacja podatkowa oraz o zmianie innych ustaw, /Dz.U. nr 169, poz. 1387, ze zm./), odpowiednikiem tego przepisu jest art. 70 § 8 wskazanej ustawy: „nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką lub zastawem skarbowym, jednakże po upływie terminu przedawnienia zobowiązania te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu”.

Wobec powyższego stwierdzić należy, w nawiązaniu do przedmiotu niniejszej sprawy, że dla ustalenia przedawnienia należności składkowych nie ma znaczenia zabezpieczenie hipoteczne. Ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości nie wyklucza przedawnienia zobowiązania składkowego zabezpieczonego hipoteką, co oznacza, że termin przedawnienia należności składkowych biegnie na zasadach ogólnych. Ponownie rozpoznając przedmiotową sprawę, organ rentowy winien zatem uwzględnić skutki prawne wynikające z przedstawionej powyżej wykładni przepisów prawa.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzając go decyzję organu rentowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S. celem rozpoznania.

Ponadto, Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 350 § 3 k.p.c., sprostował w wyroku Sądu I instancji przedmiot zaskarżenia przez wpisanie: „o zwolnienie z odpowiedzialności za długi byłego męża i wyrażenie zgody na wykreślenie hipotek przymusowych”, w miejsce dotychczasowego zapisu.

SSA Romana Mrotek SSA Jolanta Hawryszko SSA Anna Polak